

Zegt u het maar

Geert Wilders is de grootste misbruiker van het vrije woord, *Mein Kampf* mag best in de boekhandel en Nederland is na de moorden op Fortuyn en Van Gogh niet minder veilig dan daarvoor. Dit en meer lieten de 1259 lezers weten die in juli deelnamen aan de *Wordt Vervolgd*-enquête over de (grenzen van) vrijheid van meningsuiting. Gaat Artikel 19, het recht daarop, boven alles of niet per se? Wat kan wel en wat kan niet gezegd worden? En tegen wie? De resultaten.

TEKST: PAUL VAN DER MEER | PSYCHOLOOG/ONDERZOEKER

Grensgevallen

‘Waar ligt volgens u de grens van de vrijheid van meningsuiting?’ vroeg *Wordt Vervolgd* onlangs aan haar lezers. Voor één op de tien respondenten bestaat die grens niet: het recht op een vrije mening is volgens hen absoluut, mensen mogen alles zeggen. Voor de overigen is er wel een grens: voor 26% ligt die bij het oproepen tot geweld, voor 23% bij haat zaaien, voor 21% bij de belediging van een persoon of groep en voor 4% bij angst zaaien. Tot slot zegt 16% dat die grens ergens anders ligt.

Lezers konden ook zelf hun definitie geven van vrijheid van meningsuiting. Daarin kwam vaak terug dat iemand rekening moet houden met de gevoelens van de ander(en). Leonie (41): ‘Vrijheid van meningsuiting is je mening kunnen geven, maar bewust zijn van het effect en daarbij de grenzen van anderen respecteren. Een belediging van een groep die zich al steeds beledigd voelt, vind ik harder aankomen dan een belediging van iemand die het goed voor elkaar heeft. Daarom zijn de context en het effect zo belangrijk.’

Bijna allemaal verzetsstrijders

Hoe belangrijk vindt u vrijheid van meningsuiting? Op een schaal van 1 tot 10 (waarbij een 1 staat voor volstrekt onbelangrijk en een 10 voor uiterst belangrijk) geeft de WV-lezer gemiddeld het cijfer 8,8. Vrijheid van meningsuiting wordt dus zeer belangrijk gevonden. Maar wat betekent dat in de praktijk? We legden u de volgende situatie voor: stel dat u in Nederland niet meer voor uw mening mag

uitkomen en dat de democratische principes er met voeten worden getreden, zoals in Zimbabwe onder Robert Mugabe op dit moment. Wat doet u dan? De meeste lezers blijken zeer gehecht aan het vrije woord en willen het daadwerkelijk verdedigen: 2 op de 10 lezers (21%) zijn bereid in opstand te komen, eventueel met gevaar voor eigen leven. Meer dan een derde (37%) zou zich verzetten, maar nooit het eigen leven in de waagschaal stellen, terwijl 22% stil verzet zou plegen. Vluchten naar een ander (vrij) land zou de keuze zijn van 19% van de lezers. Ten slotte zou slechts 1% niets doen en gewoon verder gaan met zijn leven.

Liefst in een veilig land

Franklin D. Roosevelt presenteerde in 1941 zijn vier essentiële vrijheden, bekend geworden als de ‘Four Freedoms’: vrijheid van meningsuiting, vrijheid van godsdienst, vrijwaring van gebrek en vrijwaring van angst. Wij vroegen ‘Wat vindt u het belangrijkste om u vrij te voelen?’ U antwoordde:

1. In een veilig land kunnen leven (vrijwaring van angst): 67%.
2. Voor je mening kunnen uitkomen (vrijheid van meningsuiting): 25%.
3. Vrijwaring van gebrek (een inkomen hebben en een plek om te wonen): 7%
4. Vrijheid van godsdienst: 1%.

Vrijheid van meningsuiting wordt hoog gewaardeerd, maar hoe vrij voelt u zich – in het algemeen – om uw mening te geven? Van de respondenten voelt 27% zich daarin altijd vrij, zonder enige terughoudendheid.

Volgens 42% van de respondenten heeft **internet** een zeer positieve invloed op de vrijheid van meningsuiting.

Is de vrijheid van meningsuiting in Nederland te **ver** doorgeschooten? Ja, vindt 28% van de respondenten. 56% vindt van niet, de rest neemt een middenpositie in.

Volgens 23% van de respondenten zou het Openbaar Ministerie Geert Wilders moeten vervolgen vanwege de uitspraken die hij in zijn film **Fitna** heeft gedaan over de Koran en de islam. Volgens 13% van de respondenten had de Nederlandse regering *Fitna* best mogen verbieden.

Het online onderzoek is gehouden in de weken 30, 31 en 32. In totaal hebben **1259** lezers de vragenlijst ingevuld. Van de deelnemers is 52% vrouw. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 43 jaar.

Van de respondenten geeft 38% aan zelf wel eens gediscrimineerd en/of **beledigd** te zijn vanwege hun huidskleur, achtergrond, sekse, seksuele voorkeur, religie of anderszins. De meesten van hen geven aan gediscrimineerd of beledigd te zijn omdat ze vrouw zijn.

De overgrote meerderheid (82%) voelt zich na de moorden op Pim Fortuyn en Theo van Gogh net zo **veilig** in Nederland als daarvoor. De rest (18%) geeft aan zich sindsdien minder veilig te voelen.

Het merendeel van de respondenten (71%) vindt dat de huidige mate van vrijheid van meningsuiting in Nederland gelijk moet blijven. 23% is van mening dat die **vrijheid** moet worden uitgebreid en 6% vindt juist dat die vrijheid zou moeten worden ingeperkt.

Een veel groter deel (62%) voelt zich meestal vrij, terwijl 10% soms het gevoel heeft niet zijn mening te kunnen geven. Niet meer dan 1% heeft dat gevoel vaak. Ook zegt 20% zijn mening soms niet te geven uit angst voor de gevolgen.

Misbruikers van het vrije woord

In het algemeen heeft de lezer het gevoel dat hij in Nederland zijn mening vrij kan uiten. Nederland krijgt wat dat betreft gemiddeld het rapportcijfer 7,3. Er lijkt daarmee wel sprake van een dalende trend: vijf jaar terug kreeg Nederland nog een 8.

Het recht op vrije meningsuiting wordt volgens 82% van de respondenten in Nederland wel eens misbruikt door bepaalde bekende personen. De topvijf van meest genoemde Nederlanders:

1. Geert Wilders
2. Rita Verdonk
3. Ayaan Hirsi Ali
4. Theo van Gogh
5. Pim Fortuyn

Ook genoemd worden Leon de Winter, Prem Radhakishun, Paul de Leeuw, Theodor Holman, Mark Rutte, El Moumni, Ehsan Jami, Elsbeth Etty en Robbie Muntz. Maar ook groen worden als voorbeeld aangehaald: politici, extremistische imams, aanhangers van Trots op Nederland (TON) en de Partij voor de Vrijheid (PVV), radicale moslims, de Arabisch Europese Liga (AEL), (sommige) columnisten, leden van de SGP, orthodoxe christenen, sommige rappers, anonieme engersds op het internet, neonazi's en GeenStijl.nl.

De meeste lezers (79%) hebben zich wel eens geschaamd voor een mening die iemand in

zijn naaste omgeving verkondigde; het meest voor familie. Eva (45): 'Ik schaam me wezenloos voor familieleden die zo ongeveer in alles asielzoekers de schuld geven van de problemen in Nederland, nogal on dankbaar en beschamend!' Een lezeres meldt zich te schamen voor Rita Verdonk, 'omdat zij zich vaak niet goed informeert voor zij iets te berde brengt'.

Onacceptabel, maar niet verbieden

Van tien uitspraken wilden we weten wat u ervan vond (acceptabel, discriminerend, beledigend, godslasterend, oproepend tot geweld of haat, of geen van bovenstaande) en of ze volgens u met een beroep op vrijheid van meningsuiting gedaan mogen worden. Om beïnvloeding te voorkomen, vermeldden we niet van wie ze waren. Hieronder de uitspraken (nu wel met bron), van de minst tot de meest acceptabele.

'Homo's moeten van de toren worden gegooid' - **Radicaal-islamitisch voorschrift**

Acceptabel: 0%
Roept op tot geweld: 48%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 17%

'Ik was een heel erg grote beer die toch heel lief was. God was een Ezel en hield veel van mij. En iedereen was erg gelukkig' - **Gerard Reve**

Acceptabel: 51%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 81%

'In ons land hebben we geen homo's zoals jullie in het Westen' -

President Mahmoud Ahmadinejad van Iran
Acceptabel: 12%
Discriminerend: 33%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 61%

'Islamieten zijn geitenneukers' -

Theo van Gogh
Acceptabel: 4%
Beledigend: 64%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 38%

'De Antillen is een kwaadaardig gezwel dat een samenleving langzaam maar zeker opvreet' - **PVV-lid Hero Brinkman**

Acceptabel: 7%
Beledigend: 46%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 41%

'De islam is een achterlijke cultuur' -

Pim Fortuyn
Acceptabel: 10%
Beledigend: 47%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 53%

'Boeddha is achterlijk' -

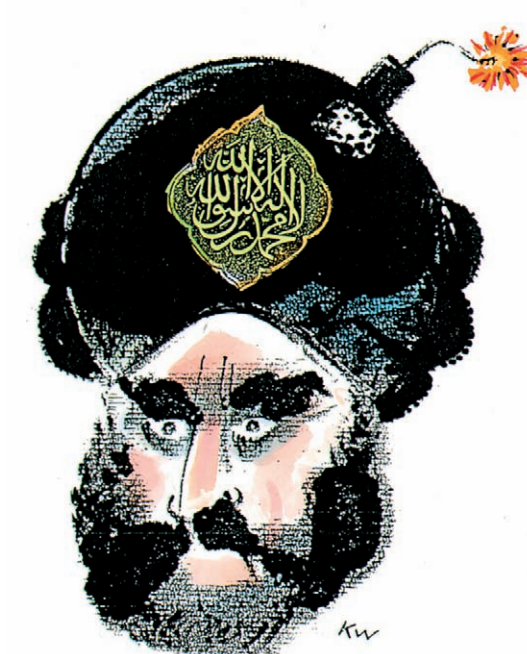
verzonnen uitspraak
Acceptabel: 11%
Beledigend: 43%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 53%

'De sanctie op niet tijdig integreren is emigratie en eventueel denaturalisatie' -

Geert Wilders
Acceptabel: 26%
Discriminerend: 32%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 63%

'Mohammed is een perverse man, een tiran' - **Ayaan Hirsi Ali**

Acceptabel: 16%
Godslasterend: 31%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 51%

Hebben politici en Kamerleden meer vrijheid van meningsuiting dan 'gewone' burgers? **Nee**, zegt 70% van de respondenten. Ook politici moeten de goede zeden en de rechten en goede naam van anderen respecteren, net zoals 'gewone' mensen.

Ruim een kwart van de respondenten (27%) heeft zich zelf wel eens aangetaast gevoeld in zijn vrijheid van **meningsuiting**. Dat gebeurde vooral op het werk, waar men geen kritiek op leidinggevenden mocht geven of bijvoorbeeld bij vergaderingen geen afwijkende mening mocht uiten.

De meeste *Wordt Vervolgd*-lezers vinden dat Hitlers boek **Mein Kampf** gewoon verkrijgbaar zou moeten zijn: 56% is het oneens met de stelling 'Het is terecht dat *Mein Kampf* is verboden.'

'Hoofddoekjes, ik lust ze rauw' -

Geert Wilders
Acceptabel: 23%
Discriminerend: 24%
Uitspraak mag wel gedaan worden: 56%

De uitspraak van Mahmoud Ahmadinejad laat het grootste verschil zien tussen het percentage lezers dat het citaat acceptabel vindt (12%) en het percentage dat toch vindt dat het gezegd mag worden (61%).

De vrijheid van meningsuiting in Nederland en de rest van Europa

Twee stellingen uit de enquête kwamen uit het Nationaal Vrijheidsonderzoek, dat het Nationaal Comité 4 en 5 mei elk jaar uitvoert om inzicht te verkrijgen in de opvattingen van burgers over onderwerpen die gerelateerd zijn aan vrijheid, grondrechten en de democratische rechtsstaat (nationaal en internationaal). Met betrekking tot het buitenlandbeleid van Nederland blijken flinke verschillen te bestaan tussen de mening van 'de Nederlander' en 'de *Wordt Vervolgd*-lezer': in het buitenlands beleid van Nederland moet volgens de meesten van u (70%) mensenrechten (zoals vrijheid van meningsuiting) altijd voor economische belangen gaan. Dit percentage ligt bij de gemiddelde Nederlander een stuk lager (52%).

Tweede stelling was dat Nederland zich minder zou moeten bemoeien met problemen van andere landen (zoals schendingen van mensenrechten, waaronder de vrijheid van meningsuiting). Het overgrote deel van de *Wordt Vervolgd*-respondenten (96%) is het met deze stelling oneens, de overige 4% is het ermee eens. Het percentage 'eens' uit het Nationaal Vrijheidsonderzoek is veel hoger, namelijk 34%.

Blij met 11 september mag

Leidt terrorismebestrijding onvermijdelijk tot inperkingen van de vrijheid van meningsuiting? Jazeker, denkt een derde van de respondenten (35%). Het merendeel (48%) vindt van niet, 17% neemt een middenpositie in.

Mag iemand zeggen dat hij blij was met de terreuranslagen in de VS van 11 september 2001? Ja hoor, zegt bijna de helft (47%), je hebt de vrijheid om zoiets te zeggen. Tegenover het verspreiden van radicaal-islamitische geschriften staat men minder tolerant: dat mag van 37% van de respondenten. Van 42% mag het niet, 21% neemt een middenpositie in.

De cartoonaffaire: geen probleem?

Met de cartoon van de Deen Kurt Westergaard, die Mohammed afbeeldde met een bom met brandende lont in zijn tulband, hebben de meeste WV-lezers (54%) geen probleem. Een derde (34%) vindt dat het plaatsen van zo'n

cartoon in principe moet kunnen, maar ziet het eigenlijk liever niet gebeuren. Kan echt niet, vindt 7%: de cartoon is beledigend voor moslims. 5% neemt een middenpositie in.

De cartoon van Geert Wilders – eveneens van de hand van Kurt Westergaard – ligt minder controversieel. Hier heeft 66% geen enkel probleem mee, en 27% heeft dat in principe niet. Tot slot neemt 4% een middenpositie in en vindt 3% dat deze tekening niet kan. De vraag waarom men de cartoon van Mohammed anders beoordeelt dan die van Wilders is het best verwoord door Melissa (34): 'De profeet Mohammed wordt door miljoenen aanbeden en wordt gezien als een heel erg belangrijk figuur. Mohammed zou afbeelden, beledigt MILJOENEN mensen.' ❖

Dit onderzoek is in opdracht van (en in samenwerking met) *Wordt Vervolgd* uitgevoerd door TeraKnowledge, www.teraknowledge.nl

Volgens de lezer: vrijheid van meningsuiting is...

- 'Zelf weten wanneer je wat kunt zeggen'
- 'Op een fatsoenlijke wijze zeggen wat je vindt'
- 'Alles mogen zeggen, maar je hebt ook de vrijheid om dingen niet te zeggen'
- 'Een nieuwe fundamentalistische radicale religie in West-Europa'
- 'Wederzijdse bespreekbaarheid van botsende opvattingen'
- 'Absolute vrijheid en toetsing door de rechter achteraf'
- 'Een groot goed, zolang het niet voor propagandadoeleinden wordt ingezet'
- 'Dat ik kan zeggen wat mijn hart mij ingeeft en dat hart houdt rekening met de ander'
- 'Je mening geven en luisteren naar die van een ander'